

LA BELLVERNA

Revista de l'Associació Cultural Amics de Teulada

II època - núm. 2 - Teulada, Tardor 2018

LA BELLVERNA

Revista de l'Associació Cultural

Amics de Teulada

II època, núm. 2

Teulada, Tardor de 2018

Consell de Redacció:

Mila Bisquert Salvà

Juanjo Bertomeu Oller

Juanjo Llobell Ortola

Joan Ivars Cervera

Coordina:

Joan Ivars Cervera

Edita:

Associació Cultural Amics de Teulada

Col·labora:

Teulada Moraira

Ajuntament de Teulada

SUMARI

- Editorial (Joan Ivars) 3
- El nom de les plantes. Classificació i determinació vegetal (Jaume Soler)..... 4
- L'entorn litoral, eixe ecosistema tan singular (Juanjo Bertomeu)... 6
- Destinacions turístiques madures i patrimoni cultural (Alejandro Llobell) 8
- El primer Bisbe (Vicent R. Vallés)..... 10
- Teulada, 1936 (Joan Llobell.)..... 12
- Teresa Buigues, una teuladina defensora de les llibertats i de la democràcia (Joan Ivars) 14
- El conreu del tabac a Teulada, reflexió sobre el territori (Jaume Buigues i Vila).. 17
- Teulada, escenari d'històries literàries (L. B.) 20
- Àgora literària. Un viatge diferent..... (Teresa Monfort) 21
- L'ACAT es mou 23

Correspondència:

amicsdeteulada@gmail.com

Web ACAT: www.amicsdeteulada.net

Amb l'eixida al públic la passada primavera de *La Belluerna*, tornem a estar presents al carrer, les places i les llars de Teulada, de Moraira i de tots aquells llocs i espais que tenen un moment per a seguir-nos. Ha passat vora mig any i ara de nou un grapat d'entusiastes col·laboradors ens donen les seues opinions sobre temes molt diversos. Obrim les nostres finestres al coneixement de les plantes i de la fauna de Teulada. Especial atenció mereixen els teuladins i teuladines que són dignes del nostre reconeixement per diferents motius; tot i haver passat alguns d'ells la major part de la seua vida fora, no deixen de ser conciutadans nostres perquè van nàixer aquí i portaren —o porten— en els seus gens i en la seua sang una part important dels seus orígens. Aquí els tenim com a representants importants de la vida religiosa i d'ajuda social o de la política i moviments sindicals.

Obrim també des d'aquest número un espai per a la creació literària dels nostres joves. Són molts el alumnes de diversos nivells educatius que senten el “cuquet” de la literatura, ja siga mitjançant la narrativa breu o la creació poètica. Una mostra de la primera és el conte que ens aporta un alumne de l'IES de Teulada, tot esperant que en les pròximes edicions de la revista ens arriben més col·laboracions. Queda oberta, per tant, aquesta finestra a l'art de la paraula creativa, tant per als joves, sobretot, com per als que ja no ho són tant.

L'A. C. “Amics de Teulada” segueix endavant en la seua tasca de divulgació cultural al nostre poble. Últimament s'han pogut viure, en col·laboració amb l'Ajuntament i altres entitats, les jornades de Poemes en una Nit d'Estiu, la Festa del Moscatell i la Mostra de Curtmetratges de Moscatell, celebracions que són ja fites indefugibles del calendari cultural teuladí de les quals aportem unes mostres fotogràfiques al final d'aquesta revista. També hem publicat dos postals noves de Teulada que donem a conèixer a aquesta mateixa pàgina. En aquesta tardor tenim previstes les Jornades Culturals que, com tots els anys, l'ACAT organitza per a gaudi de tots. Presentació de llibres, recitals, teatre, publicació de noves postals... i més coses ens esperen en aquest temps de la caiguda del pàmpol. Vos esperem. Les portes estan obertes de bat a bat.

El nom de les plantes. Classificació i determinació vegetal

Jaume Soler

Des de que l'home aconsegueix una capacitat cerebral que li permet parlar i escriure intenta organitzar i posar nom a tot el que l'envolta. El nom de les plantes i dels organismes en general ha passat per diferents moments històrics molt llargs d'enumerar, però hi ha una sèrie de conceptes que cal dominar i tindre presents.

En la naturalesa existeixen grups d'individus de morfologia semblant i que el "sentit comú" ens diu que es tracta d'una identitat pròpia, per exemple el taronger, a més, si sembres una llavor de taronger creix un taronger i no una llimera. Sembla que tots tenim clar que el taronger i la llimera són organismes diferents, el gat i el gos també i així moltes plantes i animals. Aquesta seria una simplificació intel·ligible per explicar el concepte d'espècie. Com podeu pensar, la cosa no és tant senzilla i hi ha moltes definicions d'espècie al llarg de l'història científica i moltes excepcions en el món dels organismes vius. Al nivell d'aquest escrit hi ha dos definicions que cal mencionar:

Espècie. Unitat bàsica de classificació biològica; **Espècie biològica:** Grup de poblacions amb el mateix "pull genètic, és a dir, informació genètica" y per tant (generalment) les mateixes característiques morfològiques, que es reproduïxen entre elles i que estan aïllats reproductivament d'altres grups semblants.

Aquestes unitats han de tindre nom i d'això s'encarrega la Nomenclatura Científica, regida per un codi internacional basat en el sistema binomial de nomenclatura creat per **Carl Linneo**, 1753. Es tracta d'anomenar l'espècie en dos paraules (en llatí) Gènere i Espècie. Seguint en el nostre

exemple del taronger, el nom científic seria *Citrus sinensis* L., y la llimera *Citrus limon* L. Com s'adonen, el gènere és la mateixa paraula (*Citrus*); aquest fet denuncia la relació morfològica que tenen les dos espècies. Són dos cítrics, que tenen fulles i port semblant, però que els fruits són clarament diferents i per tant són dues espècies distintes.

En aquest punt, cal parlar de la **Taxonomia**: ciència que estudia la manera d'ordenar els organismes en un sistema de classificació. Linneo creà tot un sistema classificatori basat en la morfologia floral, que agrupa les plantes en Famílies segon el tipus d'organització floral que presenten. Dins de cada família hi trobaríem els gèneres i les espècies. Aquest sistema ha arribat als nostres dies, i el més interessant és que bona part d'aquesta classificació s'està demostrant que va ser encertada, hi ha relacions de parentesc dins de cada família i dins de cada gènere, i l'evolució dins d'aquest grups explicaria el nombre d'espècies que han arribat a l'actualitat.

Una vegada tenim clar que existeixen les identitats anomenades espècies i que formen grups classificables de morfologies semblants, la pregunta és ¿com podem identificar les plantes i arribar al nom científic correcte?. Per a tal cosa, s'han creat unes claus dicotòmiques (seleccionar una via o un altra, per exemple, flors blaves o flors grogues). En aquest sistema hi ha unes claus per arribar a les Famílies. Dins de cada família hi ha unes claus per arribar a Gènere i dins de cada gènere unes claus per arribar a l'espècie. Després podem comprovar aquesta determinació en una guia fotogràfica o en Internet. Encetem en aquest article una sèrie de petits es-

crits, on intentarem aproximar-nos a la diversitat vegetal, aprendrem a fer grups quan sortim al camp, i a la fi, com posar-li nom a les plantes d'una forma senzilla i amena. Una primera aproximació és intentar conèixer les famílies de plantes que més espècies tenen en el territori valencià.

Principals famílies de la flora valenciana:

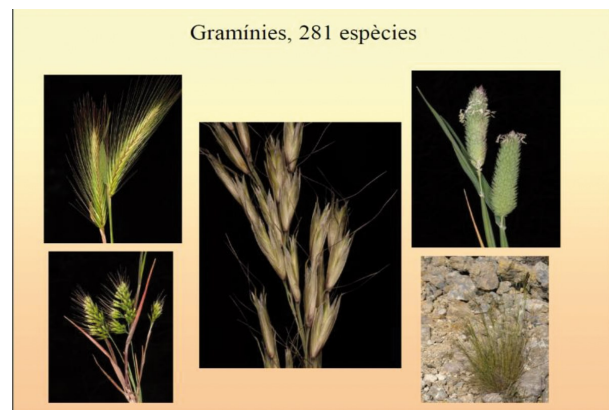
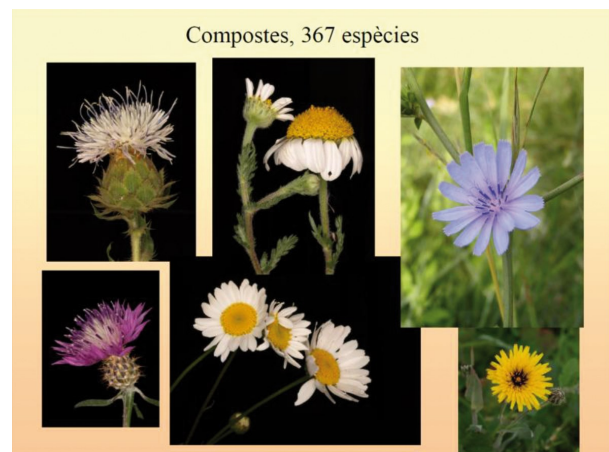
Compostes 367 espècies ; Gramínies 281; Lleguminoses 252; Crucíferes 159; Cariofil·làcies 144; Labiades 139; Umbel·líferes 108; Escrofulariàcies 98; Rosàcies 74.

Compostes: Aparentment es tracta d'una flor, però realment és un capítol de flors, envoltades d'unes fulles modificades anomenades bràctees. La seua estratègia és reunir flors i crear estructures més evidents pels insectes. Penseu en les pipes, cada pipa és el fruit de cadascuna de les flors del capítol del girasol (*Helianthus annuus* L.). La distinció entre gèneres és pel nombre, forma de les bràctees i pel tipus de fruit que tenen. Algunes espècies són per exemple la carxofera (*Cynara cardunculus* L.), i la lletuga (*Lactuca sativa* L.).

Gramínies: Aquesta família es reconeix fàcilment per l'absència de flors de forma aparent. Realment les flors (espiguetes) si que ho són, però reduïdes a la mínima expressió. La seua estratègia reproductiva és reduir-se al màxim per tal de ser mogudes pel vent, que és qui mou el pol·len i no els insectes com la majoria de plantes. És una de les famílies més important, es troba en tot el planeta i és una de les que té més importància en l'alimentació humana. Espècies molt representatives són el blat (*Triticum monococcum* L.), l'arròs (*Oryza sativa* L.), i la dacsca (*Zea mays* L.),

Lleguminoses (Papilionàcies): en aquest cas la flor és senzilla però adopta una forma atractiva pels insectes. Està formada per l'estàndard, part superior més gran, les ales laterals i la quilla envoltada per les ales, on es troben els estams i

el pistil. Aquesta tipologia floral és única, i totes les plantes que tenen aquesta flor són les Papilionàcies o també conegudes com Lleguminoses. El segon nom es deu al seu fruit en llegum característic, la divisió en gèneres es fa segon el tipus de llegum. Espècies conegudes són els pèsols (*Pisum sativus* L.), i les llentilles (*Lens culinaris* L.).

L'entorn litoral, eixe ecosistema tan singular.

Juanjo Bertomeu

El nostre municipi està ubicat entre la mar i la muntanya. Això és ben evident. Tots hem anat a la platja de tant en tant, més encara si fa calor i és estiu. Igualment també anem a fer un passeig per la muntanya, pujar a la torre o simplement anar pel camí de la Font de l'Horta, i en qualsevol d'estes activitats som capaços de reconèixer certs elements “biòtics” (allò que té vida) com uns pins, uns ceps, diferents animals o simplement alguns insectes. També identifiquem elements “abiòtics” (allò que no té vida) tan senzills com una caseta, un molí, un tossal, etcètera. Tots dos elements configuren el que en Ecologia denominem “ecosistema”. Podem deduir que un *ecosistema* resulta de la interacció entre el *biòtop* (la part abiòtica) que vindria a ser el lloc on es desenvolupa la vida, i la *biocenosi* (la part biòtica o viva), és a dir, literalment la comunitat de vida.

Què entenem per ecosistema?

Ara que ja dominem esta terminologia més acadèmica, podem fer-nos la mare de totes les preguntes, i no és eixa tan recurrent de “què fem en este món”. Com he dit, és la veritable mare de totes les preguntes: Què sabem realment de l'ecosistema on es desenvolupa la nostra vida més immediata? De l'ecosistema terrestre no tinc cap dubte que sabem moltes coses. Un llaurador, dels que queden ben pocs –quina llàstima- diria que és un lloc on puc plantar llegums, creïlles, safanòries, tomaques (que bones!) i més tard recollir els fruits i així obtenir beneficis tant espirituals com econòmics. D'altra banda, un

constructor –d'estos en tenim un fum, estem salvats!- ho veuria com eixe lloc on puc parcel·lar el terreny i fer uns bonics xalets per traure un substancial benefici poc espiritual i sí molt material.

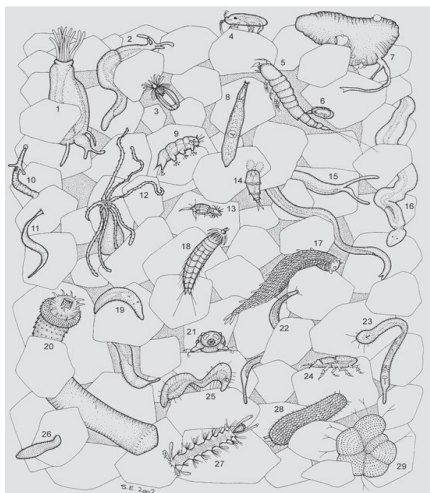
Plantegem ara la qüestió des de l'aspecte marí. El desconeixement és més patent i el poc que sabem és prou superficial. Per exemple, un pescador -també en queden pocs- diria que és el lloc on passa la major part del seu temps per obtenir uns pocs beneficis a través de la pesca. D'altra banda, un constructor faria la mateixa reflexió que quan parla del medi terrestre, però multipliant encara més els seus beneficis. Clar està que un centra la seua activitat mar endins i l'altre justament a la voreta.

La costa és així punt d'encontre entre dos medis molt diferents, com és la terra i el mar. És on conflueixen estes dos diferents activitats humanes que transformen quasi irreversiblement l'espai natural. Fa quasi 30 anys la revista del MO-PU (Ministeri d'Obres Públiques i Urbanisme) número 307 va publicar un monogràfic de les costes espanyoles. Un dels articles titulat “Mares de arena” ja deixava ben clar en quina situació estaven les costes, de fet, la mateixa autora en un altre article parla de «*Benidorm como símbolo de concentración arquitectónica que anula el paisaje*».

Què passa arena endins?

Ara toca parlar de l'ecologia. Què té d'especial eixe tros d'arena mullat per la mar que tots co-

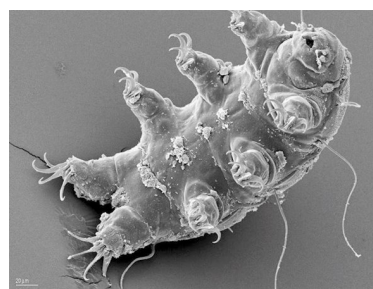
neixem com a platja? Si mirem els fons rocosos, de seguida reconeixem peixos com la rascassa, equinoderms tan saborosos com els eriçons, espècies de pòlips perilloses com l'actínia o les conegudes meduses, mol·luscos com els polps, per citar sols els més comuns. En la platja, l'únic que podem identificar seran meduses surant amenaçadores i "algues" d'eixes que embruten la platja. Recordem ací que realment no són algues, són plantes amb flor però submarines determinants de la riquesa faunística del nostre mar. La platja en general és considerat com un medi hostil per diversos factors com la seva inestabilitat, la manca d'aigua dolça, per l'efecte negatiu de la salinitat i per l'abrasió i erosió resultats del hidrodinamisme.

Però ací hi ha vida o és un desert? Hi ha vida! Soterrada i entre els grans. Allà pels anys 90, en el laboratori de Biologia Marina de la Universitat de València, uns quants ens vam interessar en el que passava ahí endins i que nosaltres simplement no vèiem. Trobarem una gran diversitat de fauna distribuïda en funció de les condicions del medi. Es tracta d'un grup de d'animals agrupats per la seua grandària que viuen entre els grans d'arena i que en conjunt denominem *meiofauna*. Estos xicotetes animallets tenen gran importància en la cadena tròfica (fa referència als aliments o

nutrients que s'hi troben), a més de ser usats com bioindicadors de contaminació donada la seua sensibilitat a qualsevol variació ambiental. Quant a la distribució, no és el mateix viure en la part de dalt de la platja (poca humitat i temperatures superficials altes), que viure a la zona de rentat per efecte de les ones o viure sempre dins l'aigua. Curiosament -almenys per a mi- la major densitat es va trobar a la zona de rentat que no està sempre inundada. Nosaltres la podem identificar perquè esta acaba en un xicotet escaló amb una grandària d'arena un poc més grossa. Es ací on es troba l'ona que torna al pujar per la pendent de la platja amb la qual arriba des de la mar. En la figura que teniu al costat reflecteix allò que observaren els primers investigadors en poc més d'1 mm².

Tornant al treball del laboratori, com qui no vol la cosa, vaig començar a comptar els individus que hi havia en una platja d'arena, prenent mostres en set punts al llarg tan sols d'una línia de no més de 20 metres perpendicular a la vora de la platja. Sota la lupa binocular vaig contar 16692 individus. Quina sorpresa! vaig dir. Alguns d'estos animallets presenten aspectes que resulten molt familiars. Per exemple els nematodes, que són un tipus de cuquet allargat o els

tardígrads, que ens recorden la forma d'un ós a mida microscòpica (imatge

de microscòpia electrònica a peu de text). Tampoc podem deixar de parlar dels poliquets, uns cucs depredadors un poc més grans que els anteriors, els quals han inspirat alguns dels monstres més populars del cine.

Destinacions turístiques madures i patrimoni cultural

Alejandro Llobell Dalmau

La destinació turística de Teulada-Moraira es caracteritza per una oferta turística des dels inicis comarcals del turisme, a principi del segle passat, per famílies de la veïna Benissa i posteriorment famílies adinerades de València, Pedreguer, Alcoi i altres localitats, fins a la consolidació del turisme de masses.

Al llarg de més d'un segle, les motivacions del turista per a seleccionar una destinació han canviat enormement. Han seguit un procés evolutiu que ha portat de la partida inicial dels banys de mar per recomanació mèdica, el benestar i gaudi de la tranquil·litat i el paisatge, el residencialisme, la gran influència per part de les plataformes digitals, el nou paradigma de l'economia col·laborativa, fins a l'última tendència sorgida arran de l'última crisi econòmica amb una denominació per cert, un tant confusa: "Staycation".

Com a resultat d'aquest procés evolutiu, sumat al canvi de tendències en turisme, la destinació Teulada-Moraira s'ha convertit amb el temps en una destinació madura entre altres destinacions del litoral amb la mateixa idiosincràsia, on destaquen -com afirma Clavé, Antón (2004)- la fórmula reproduïble a tot arreu de clubs nàutics i camps de golf, com a principals elements de qualitat englobats en l'oferta de sol i platja, obviant el patrimoni cultural com a element singular i diferenciador, capaç d'impulsar i afermar nous avantatges competitius per a la destinació Teulada-Moraira.

Segons Martin, Diana (2002), el patrimoni posse-

eix el valor d'ús, el qual fa referència a la capacitat del patrimoni cultural de consolidar la identitat d'un grup social, els valors del qual es relacionen amb les vivències socials, amb la història de la comunitat, en definitiva, amb el paper que ha exercit el patrimoni en la nostra història.

En l'estat actual, on el patrimoni cultural i la seua conservació es veuen més com una càrrega per a l'Administració que com un actiu important en el desenvolupament del territori i per tant del turisme, el grau que tinguem d'identificació amb el mateix pot ser clau per a l'evolució del llegat cultural i la seua imbricació en l'activitat turística.

En aquest sentit, la cerca de singularitat com a estratègia de desenvolupament, pot incidir en el reposicionament de la imatge de la destinació Teulada-Moraira -en uns moments en què es pot apreciar un descens de la demanda en part a causa de diversos factors molt presents en el sector- a partir de la identificació d'elements patrimonials i culturals capaços d'actuar com a arguments diferenciadors amb potencialitat d'atracció. Aquests poden ser capaços d'atendre les noves necessitats d'una demanda cada vegada més experimentada en els seus comportaments de consum turístic, que valora cada vegada més la diversitat, l'autenticitat¹ i la possibilitat de gaudir de diverses modalitats en una mateixa destinació. Aquesta nova modalitat en la demanda -com afirmen Antón i González Reverté (2008)- es caracteritza per l'eliminació de les barreres entre l'alta cultura i la cultura de masses així com per la cer-

1. Alejandro Llobell i Irene Buigues "Revitalización del sector agrario a través del turismo en Teulada-Moraira" en *Estudios Turísticos* nº 205 (2015).

ca de la singularitat en les destinacions. En aquest sentit, la varietat temàtica del patrimoni cultural (religiós, civil, militar, arqueològic, agrari, immaterial com els miracles de Sant Vicent Ferrer, Centre d'Estudis Vicentins, etc.) de Teulada-Moraira posseeix un indubtable potencial, capaç de crear nous elements d'atracció turísticorecreativa, al mateix temps que contribueix a la conservació, recuperació i difusió dels elements patrimonials que conformen i reafirmen la cultura, història i identitat local.

Agarwal, Sheela (2004), aconsella “portar prèviament a cap una estratègia de diversificació mitjançant la singularitat patrimonial de les destinacions partint d'una reflexió perquè les destinacions tradicionals facen evolucionar els seus pro-

ductes, la seua imatge i la seua marca.” Partint d'aquesta premissa i sobre la base del patrimoni cultural existent, es poden incorporar arguments distintius siga amb base en la qualitat, la innovació o la diversitat en incorporar en l'oferta turística la riquesa patrimonial, natural i cultural, escassament activada amb la finalitat d'adaptar l'actual oferta a la demanda.

Europa Press en la seua edició del 25.08.2018, publica la següent notícia: “El 68% dels europeus té en compte l'oferta de patrimoni històric a l'hora de pensar en la destinació dels seus viatges, segons reflecteix un Eurobaròmetre especial sobre patrimoni cultural”.

Aquesta enquesta va ser realitzada per la Comissió Europea en 2018 com a part de la celebració

de l'Any Europeu del Patrimoni Cultural en 2018. Per a açò, dedica la quantitat de 6.000 milions per al període 2014-2020 i una partida de 100 milions de euros assignats a la recerca en patrimoni en 2018 i 2019.

Foto: Alejandro Llobell Dalmau

El primer Bisbe

Vicent R. Vallés

El diumenge 16 de setembre de 2018, les campanes del campanar de santa Caterina anaven al vol anunciant la primera missa que presidia el recent ordenat bisbe de Alajuela (Costa Rica) Mon. Bartolomé Buigues Oller, el primer fill de Teulada ordenat bisbe. El que tracte en este escrit és una breu ressenya de la vida i trajectòria del paisà religiós.

Va nèixer a Teulada el 7 de març de 1963, sent el major dels dos fills del matrimoni de Bartolomé Buigues Vallés i Maria Oller Llobell. Els estudis primaris els va realitzar al poble i els secundaris al Seminari menor dels Religiosos Terciari Caputxins a Godella (València), on va anar als 11 anys, no per vocació, sinó com a lloc per estudiar, i va ser allí, entre els 15 i 16 anys, quan va sentir la vocació religiosa. En comunicar-ho a la família, esta li va demanar que estiguera un temps fora per tal de pensar-ho bé i estar segur del que volia. I segur del que volia, després d'un any va ingressar en la congregació de Terciari Caputxins com a aspirant, i posteriorment va fer el postulantat i el noviciat a Burgos. Fra Bartolomé va professar com a religiós Terciari Caputxí (Amigonià) el 15 de setembre de 1982, va fer la professió perpètua el 25 de juny de 1988 i va ser ordenat sacerdot el 22 d'abril de 1989 en la parròquia de Nostra Senyora de Mont Sió, en Torrent.

És llicenciat en Teologia per la Facultat Teològica de Sant Vicent Ferrer de València, Teologia Pastoral per la Universitat Pontifícia de Salamanca, Gestió de Centres educatius per l'Institut

Felix Evaristo de Santo Domingo (R. Dominicana) i en Antropologia Social i Cultural per la Universitat Estatal a Distància (UNED).

El carisma de la congregació és ajudar a xiquets i joves amb dificultats i risc d'exclusió social, i això és el que ha fet Fra Bartolomé durant gran part de la seua vida, ser educador de menors i joves en esta situació, entre ells, infractors, ad-

dictes, etc., acompanyant-los a ells i a les seues famílies i tractant que recuperaren el sentit de la pròpia dignitat i autoestima, que solen tindre molt baix, i reintegrar-los a la societat on pugen sentir-se vàlids i dignes ells mateixos i d'esta manera, construir un món millor.

---Tota la meua trajectòria ha sigut deixar-me guiar pel Senyor, tractant de ser dòcil a la seua voluntat, assegura Fra Bartolomé.

També ha estat dedicat a la Pastoral Vocacional

dins de la congregació, on ha sigut formador de joves que volien entrar en religió, postulants i novicis, com també ha dedicat un temps a la Pastoral educativa en els centres de la congregació. Sempre disposat a treballar per servir on el cridaren i fora necessari. A més d'Espanya, ha estat en Roma i en diferents països llatinoamericans, fins que va arribar a Costa Rica el 7 de setembre de 1992.

La gran notícia que va commoure al poble de Teulada és quan ens assabentàrem que el Papa Francisco va nomenar a Fra Bartolomé com a VII bisbe diocesà de Alajuela (Costa Rica) el dia 1 de març de 2018. Temps després, el dia 26 de maig, va ser ordenat bisbe en la Catedral de la Verge del Pilar, en Alajuela. El seu lema episcopal “DONE LA VIDA PER LES OVELLES”, a més de ser el mateix que el del fundador de la seua congregació de Terciaris Caputxins, expressa molt bé el carisma que els deixà. A la seua ordenació, a més de la seua família presidida per sa mare, assistiren el rector de Teulada, En Vicent Solera, una representació de l'Ajuntament presidida per l'alcalde, En Carlos Linares, i amics personals del religiós.

--- No és un èxit personal, però sí un reconeixement a la meua congregació per tot el que ha fet en Costa Rica i en el món. Em sent disponible, sent que he viscut la meua vocació en coherència, ningú és perfecte, però sóc fratern i pense que puc dedicar-me amb totes les meues forces a la missió de l'església en esta diòcesi, és això el que sent. Deixe el ritme de vida que em podia oferir en la meua congregació, tal vegada anar a altres països, però continuaré sent el mateix.

És el primer bisbe de la seua congregació de Terciaris Caputxins en la història, com també el

primer bisbe fill de Teulada, i potser l'únic durant un llarg temps.

--- Per ser bisbe es necessita estar disponible, res més que viure la fe, apreciar el ministeri, créixer amb ell i estar sempre a disposició. No és una carrera, no és un triomf, jo no tinc cap mèrit. M'he abandonat en les mans de Déu i ell m'ha fet créixer en el ministeri sempre en la disponibilitat.

Alajuela és la segon ciutat mes gran de Costa Rica, i la seua província la tercera en extensió del país. La diòcesi va ser erigida el 16 de febrer de 1921.

--- Costa Rica és un país immensament estimat per mi, el primer país al que vaig arribar des d'Espanya. Estic molt alegre i feliç que el Senyor m'haja destinat a viure la meua fe en esta diòcesi a la que oferisc la meua disponibilitat total, posant el millor de mi mateix i entregant

la meua vida per a tot aquell que em necessita en el Poble de Déu en Alajuela.

(Entrevista del dia 22 de setembre de 2018, hores abans d'abandonar Teulada per tornar a la seua diòcesi en Costa Rica.)

Teulada, 1936

Joan Llobell

La guerra del 36 no va passar de llarg per Teulada, encara que a vegades ho sembla. El silenci, el millor callar que parlar, ha dominat massa anys una part important de la història recent del municipi. Igual que a molts altres pobles de la comarca i de més enllà, eixa ombra invisible i pesant del silenci ha sepultat uns fets històrics que, ens agrada o no, van ocórrer. Eixe oblit voluntari començava per les famílies, pels propis testimonis que van viure els fets i que, almenys públicament, van optar per callar: massa dolor, massa sang, massa por. En la intimitat de casa, alguna conversa perduda, alguna història contada sobre algun familiar que va estar al front, que va fugir, que es va amagar. Cap institució pública local ha dit ni fet mai res que tinga a vore amb algun aspecte directe o indirecte sobre la Guerra Civil a Teulada. Res. El poc coneixement que es pot tindre és a partir d'algun article en revistes comarcals o provincials i en recents publicacions d'investigació històrica on apareixen noms de veïns de Teulada que van estar implicats en casos de repressió, per exemple. Per no saber no sabem ni les víctimes mortals que va deixar el conflicte entre nosaltres. Eixe és el gran buit que cal començar a omplir. La intenció de qui firma este article no és jutjar res per anticipat, sinó deixar constància d'un fets històrics relacionats, ni més ni menys, amb una guerra civil i amb la repressió posterior.

Actualment, als arxius generals de l'Estat es pot accedir a molta informació sobre fets i veïns de Teulada durant el conflicte i els anys posteriors. Vaig a posar dos exemples: els dels mestres d'ensenyament que patiren la repressió i els d'un grup

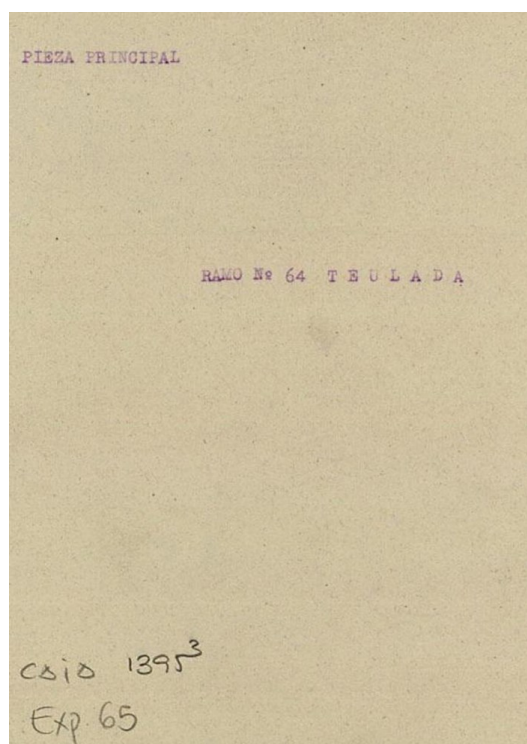
de persones que foren acusades de desordres públics i d'haver cremat edificis públics i objectes de l'església. Vull fer un aclariment importat: quan es parla de juí i d'acusacions cal tindre ben present les nul·les garanties judicials que ofereixen les denúncies i els processos. Tot es produïa en un context de repressió política i social sense cap salvaguarda de drets.

Mestres depurats.

Els arxius mostren fins a 5 mestres de Teulada que entre el 1939-1940 foren 'depurats'. Els seus noms són: Felisa Sánchez Felices, Jaime Sastre Noguera, Fernando Vila Llobell, Pedro Vallés Espinós, Pasqual Ivars Fuster. Eren mestres a les escoles però no tots eren nascuts al poble.

L'expedient 65.

Un dels arxius més destacats és el número 65,

Consta de 8 pàgines amb informació sobre acusats per presumptes morts ocorregudes al terme municipal. La següent fitxa és una transcripció del que apareix a les primeres pàgines:

<u>Rosa Vives Vallés</u> . 63 años. Maestra nacional. De derechas. Hallada muerta en su casa de campo. Herida penetrante en la carótida. 5 agosto 1936. Detenido por sospechoso Vicente Buigues Vallés.	<u>Augusto Villalonga Alemany</u> . 62 años. Abogado y notario de Pedreguer. 2 de septiembre de 1936. Encontrado en la carretera de Pego, término de Vergel. Detenidos unos de Denia y Pedreguer.	<u>Pedro Miranda</u> . 32 años. Ingeniero de los Astilleros de Valencia. 2 de septiembre 1936. Hallado en el monte el Portet de dicho término municipal. Heridas de arma de fuego por todo el cuerpo. Detenidos: se ignora.
---	---	---

En la següent pàgina de l'expedient apareix una relació de cadàvers apareguts a la carretera Múrcia-Valencia, al seu pas per Teulada. Segons l'arxiu tots presenten ferides per arma de foc. No hi ha cap detingut ni sospitosos. Únicament en el primer cas es parla d'uns de Dénia.

amb una clara intenció de persecució i repressió. Són expedients de depuració i de denuncia per fets que, segons explica, es van produir durant 'la dominación roja'. Tot açò no és més que una

part perquè encara hi ha més per traure a la llum, com els veïns de Teulada que van ser ferits i morts en el bombardeig del Mercat Central d'Alicant, per posar un exemple. I falten, sobre tot, els relats personals de les famílies del poble que van viure el període més negre de la nostra història recent.

Vicente Borrell Català. 65 años. Cura de Jesús Pobre. 2-9-1936	Vicente Tena. 20 años. Hijo del veterinario de Jávea. Estudiante. De Falange. 7-10-1936	Francisco Sendra Ivars. 35 años. Cura de Calpe. 4-9-1936
--	---	--

L'arxiu acaba amb la relació de sospitosos i detinguts per la seua possible implicació en la cre-

Vicente Ivars Llobell Antonio Escortell Llobell Antonio Ern Mengual Bautista Mas Llobell Vicente Buigues Vallés José Vidal Ramiro José Ronda Vives.	Vicente Ferrando Bertomeu, Joaquin Font Bertomeu Vicente Mas Oller Bautista Bertomeu Vidal Lorenzo Andrés Vallés Ramón Villa Pedroso José Bertomeu Vidal Jaime Bertomeu Puig	Bautista Vallés Garcia, Bautista Dalmau Vidal Vicente Dalmau Puig José Bixquert Esquerdo Antonio Llobell Bertomeu Pedro Llobell Bertomeu, Miguel Mengual Sobá
---	---	---

ma i destrucció d'objectes religiosos a l'església i les ermites.

En el moment de la data de l'expedient (30-10-1940) tots figuren com a detinguts, excepte José Bertomeu Vidal que està en situació de llibertat. En la mateixa pàgina també s'informa que l'arxiu de l'Ajuntament va ser destruït i cremat en novembre de 1936 'por unos forasteros, siendo entre ellos un tal Ballester de Alicante y Bellver de Denia'.

Cal insistir que es tracta d'un arxiu de part, és a dir, creat a partir de la victòria dels franquistes i

Fonts: Archivo Histórico Nacional. Causa General. Lejago 1395. Exp. 65.
Archivo General de l.a Administración. Ministerio Edudación Nacional. Expedientes de depuración de maestros nacionales. 32/12310.

Teresa Buigues, una teuladina defensora de les llibertats i de la democràcia

Joan Ivars

Li deien Teresa Buigues Poveda. Va nèixer a Teulada el 6 d'agost de 1944, al carrer Nou. Des d'aquestes línies volem recordar la figura d'aquesta dona valenta, amant de la llibertat i de la democràcia en uns temps durs, els anys difícils de la dictadura franquista¹.

Tot el que a continuació exposarem és tan sols un xicotet resum del contingut de l'entrevista que li van fer l'any 1999 molt abans de la seua mort, correguda l'any 2011.

Teresa Buigues és un d'eixos casos del qual els seus paisans teuladins desconeixem pràcticament tot, i això s'explica per haver viscut sols a Teulada els primers anys de la seua infantesa perquè les circumstàncies la van a obligarà traslladar-se, juntament amb els seus pares i germans, a diversos llocs de l'estat espanyol, especialment a Catalunya, on va residir quasi tota la seua vida.

Conta Teresa que son pare, Nadal Buigues Vallés, (conegut com a Nadal "Cambra") va conèixer la que seria sa mare a Úbeda, on va anar a una missió durant la Guerra Civil. Allí va conèixer una "modistilla" amb la qual es va casar tot seguit. Van vindre a Teulada on va nèixer la seua germana major, Mª Llum, i ella mateixa. L'ambient familiar en què va passar els primers anys va ser de repressió i duresa de vida ja que son pare era un home d'esquerres i militant de la CNT, com sa mare i con la majoria de a joventut de Teulada d'aquells moments, segons li va contar a Teresa; va patir la persecució del franquisme, per

la qual cosa va passar molts anys a la presó.

Mentre son pare estava a la presó de Figueres, després d'haver estat a les de Porta Coeli, Alcoi, Alzira Oriola i Alacant, la família (sa mare i la seua germana major, ella encara no havà nascut) es va traslladar a Catalunya per estar prop d'ell. Sa mare treballava fent faenes a diverses cases d'aquest poble i anava a vore i a portar-li menjar al seu marit, mentre tenia a la seua filla en un col·legi de monges que la mantenien. A 1943 ix de la presó i tornen a Teulada; un any després naix Teresa. Passats uns pocs anys, després d'haver anat Teresa uns mesos a l'escola, se n'hagueren d'anar del poble, per haver sigut desterrat son pare per 25 anys a causa d'un fort enfrontament amb franquistes teuladins. I marxaren amb les mans buides, perquè el règim franquista li va expropiar tots els seus bens, per haver contribuït a la "rebel·lió" i haver sigut tinent de l'exèrcit republicà.

Primer estigueren un temps a Úbeda, en casa dels familiars, després a Sant Sebastià, a Madrid, on va nèixer el seu germà, a Alacant i finalment a Barcelona, on van arribar l'any 1951. Allí va morir sa mare l'any 1955. Recorda Teresa la indignació d'aquesta pel desterrament del marit i el recolzament total cap a ell, tot pensant que havien actuat per venjança. A Barcelona passen un temps i poc després compren un solar a Badalona, on es construeixen una casa. És aquí on Teresa Buigues va començar a treballar quan encara no tenia 12

1. Les notes que aquí exposem sobre Teresa Buigues les hem tretes d'una llarga entrevista gravada que es guarda a l'arxiu de CCOO de Catalunya, a Barcelona (1999), del documental *Mujeres en pie de guerra*, de Susana Koska (2006) i de la revista *Garbui*, que s'edita a les Franqueses del Vallés.

anys, a plantar cebes a un camp. Posteriorment va passar a una fàbrica de llaunes i altres empreses. Quan tenia 15 anys, ja en l'ambient de treball de fàbrica, va participar en la primera vaga de la seua vida, que – recorda – van guanyar. Van lluitar pel salari i altres condicions laborals. Posteriorment va treballar en altres fàbriques on formava part d'alguna comissió de treballadors i treballadores que reivindicaven drets socials i laborals. Als vint anys es va casar i quasi un any i mig després va tindre el seu fill. En tots aquests primers anys de treball va destacar per la seua participació per a demanar tota classe de millores per als treballadors. Era l'inici de Comissions Obreres, sindicat del qual és una de les fundadores.

Nadal Buigues (“Cambra”) amb la seua filla Teresa

A 1966, als 23 anys, es va afiliar al PSUC, el partit comunista de Catalunya, partit amb el qual col·laborava son pare, tot i que ell no s'hi va afiliar perquè es va considerar anarquista fins a la seua mort. També es va afiliar al PSUC son tío Vicent, el germà de son pare, que s'havia traslladat a Badalona, després de la mort de l'avi Quico a Teulada, havent estat a la presó fins l'any 1948.

La seua activitat en les assemblees va anar en augment; en una d'aquestes era l'única dona as-

sistent entre un munt d'homes: es va dirigir a tots i els va convèncer de la inutilitat el Sindicat Vertical franquista, que el règim controlava. En una d'aquestes reunions va conèixer Marcelino Camacho que es va desplaçar a Barcelona per posar-se en contacte amb treballadors catalans.

En una ocasió, en la fàbrica de goma on treballava, va presentar una denúncia contra els amos per no estar assegurats els treballadors. Tot i que els empresaris van voler “comprar-la” amb una bona quantitat de diners, no va retirar la denúncia i al final els treballadors van acabar guanyant el plet i assegurant-los a tots i posant-los fixos, mentre que a ella la van tirar fora de la fàbrica. També va participar com a presentadora de festivals de la cançó on col·laboraven Ovidi Monllor, Maria del Mar Bonet, Paco Ibáñez, Pi de Serra i altres per a recaptar diners i donar-los a les famílies dels treballadors que estaven a la presó per motius polítics o sindicals. Moltes d'aquestes activitats es feien amb la complicitat d'alguns capellans que deixaven les seues parròquies per a organitzar reunions. En totes les accions del partit Teresa Buigues tenia una nom de “guerra”, com la resta de companys; es deia “Eneida”, el nom de l'obra literària del poeta llatí Virgili, que son pare -que va llegir aquest llibre quan estava a la presó-, li va voler posar quan va nàixer però no va ser possible en aquells temps de nacionalcatolicisme per ser un nom profà.

Després dels contactes i contínues accions amb estudiants universitaris en reunions, vagues, manifestacions, enfrontaments amb la policia, etc. Teresa va passar a formar del comitè comarcal del partit i anava tenint cada volta més responsabilitats. Era l'encarregada moltes voltes de la propaganda i difusió de les octavetes on s'anunciaven les vagues o altres accions dels treballadors, de preparar les reunions de diversos comi-

tès a sa casa, etc. Tota aquesta activitat va fer que cada vegada fora més coneguda per la policia de la qual en una ocasió va poder escapar de ser capturada gràcies a un company. Per tot això, i pensant també en la seua situació familiar, va haver d'exiliar-se a França l'any 1971, concretament a la ciutat de Grenoble.

A aquesta ciutat francesa, després d'aprendre un poc de francès es va posar a treballar en una fàbrica, on de seguida es posà en contacte amb els sindicats francesos i els exiliats espanyols, amb els quals va compartir moltes activitats. Aleshores s'afilia al Partit Comunista Espanyol (PCE), dirigit per Santiago Carrillo. Les relacions amb aquest dirigent eren molt tenses, fins que en un moment determinat Teresa Buigues es va enfrontar amb ell i tot seguit la van expulsar del partit, perquè segons deien, "qui ataca Carrillo, ataca el Partit". Posteriorment va tornar a ingressar, tot veient la immensa labor que portava endavant. Al mateix temps, van crear una cèl·lula de del PSUC a Grenoble. Tot això s'esdevenia entre els anys 1974-1975, quan Franco ja estava a punt de morir. A la mort del dictador, a la fàbrica on tre-

Teresa Buigues, com a Regidora de les Franqueses del Vallès

ballava Teresa li van preparar una festa per celebrar aquest important esdeveniment.

Torna a Catalunya pel febrer de 1976 i participa en actuacions polítiques i sindicals del PSUC. Després de treballar un temps en diverses empreses, va entrar per oposició a l'Administració Local de les Franqueses del Vallès. L'any 2007 es va presentar a les eleccions locals d'aquesta localitat per ERC-EV, i a l'any següent va passar al grup mixt d'aquest ajuntament, després de recolzar una moció de censura contra l'Alcalde de Convergència. Uns anys després, a 2011 va morir, després d'haver patit una embòlia cerebral.

Reproduïm part de la notícia de la revista *Garbuix*, editada a les Franqueses del Vallès, on s'informa de la seua mort:

"Ahir dimecres 19 de gener [de 2011] passades les 23'00 hores es va produir la defunció de la regidora de Cultura de les Franqueses del Vallès Maria Teresa Buigues Poveda a l'Hospital General de Catalunya, on estava ingressada des del 9 de gener passat. Nascuda a Teulada (Alacant) el 6 d'agost de 1944, Teresa Buigues va venir a viure a Catalunya quan tenia 8 anys. Militant antifranquista des de 1966, és fundadora del sindicat Comissions Obreres.

Tenia un fill, el Gerard, i dos néts, i veïna de Llerona durant molts anys.

En l'actualitat, Maria Teresa Buigues era regidora de Cultura i de PAGESIA a l'Ajuntament de les Franqueses del Vallès i formava part de l'equip de govern encapçalat per l'alcalde Esteve Ribalta.

Maria Teresa Buigues destacava per tenir una forta convicció ideològica i per ser una incansable lluitadora per les llibertats d'aquest país. La seva militància republicana la va portar a l'exili a França, on va viure durant uns anys, concretament a la ciutat de Grenoble."

(Revista *Garbuix*. gener 2011).

Fotos extretes del documental *Mujeres en pie de guerra* (2006) i de la revista *Garbuix* (2011).

El conreu de tabac a Teulada, reflexió sobre el territori

Jaume Buigues i Vila

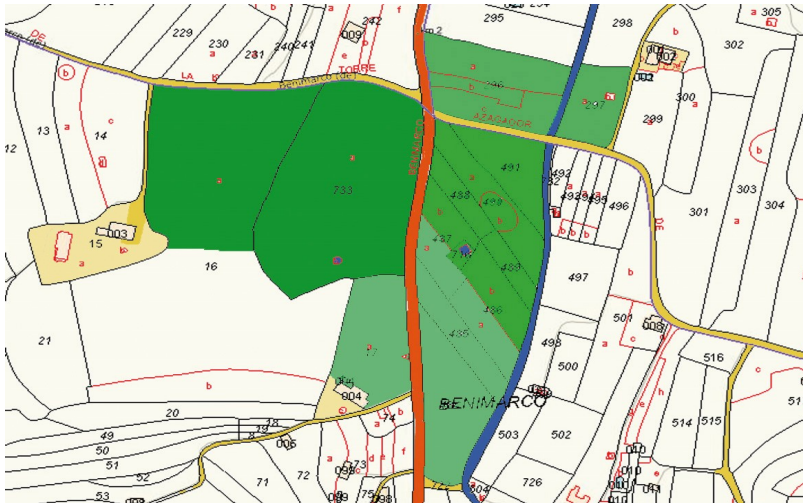
Durant els últims cinquanta anys l'economia dels municipis litorals del País Valencià ha canviat profundament, i no cal dir res de la del municipi de Teulada, ja que han estat presa del turisme de masses, que s'ha convertit en el seu puntal econòmic, i el de moltes localitats de no tan a la vora de la mar. No obstant això, abans de l'efervescència de la venda del Sol i la mar, les coses eren d'una altra manera, hi havia gent emprenedora que cercava noves fonts d'ingressos a partir de noves activitats productives en el sector agroalimentari o en l'industrial, com va estar el cas de la producció de la planta industrial del tabac a les acaballes de la dècada dels anys 20 del segle XX, una vegada finalitzada la I Guerra Mundial, a les poblacions d'Alboraia, Alboraig i Teulada, que es van convertir en centres de producció tabaquera a les comarques de l'Horta, la Foia de Bunyol i la Marina, cosa de la qual se'n feia ressò el Dr. Gabara, en l'article *Ensayos sobre el cultivo del tabaco*, publicat al diari *Las Provincias* el 20 de novembre de 1929.

Al municipi de Teulada, Miguel Borja, Juan Bertomeu, Juan Vila i Vicent Vila, uns agricultors amb visió industrial, van decidir plantar sota les condicions que imposava l'Estat, a les acaballes de la guerra de Marroc, entre 1926 i 1929, amb l'assessorament estatal de tècnics especialitzats en el conreu tabaquer, de qui reberen tota mena d'instruccions sobre les collites, uns camps de tabac en les seues finques de la partida de Benimarco, en el paratge conegut com el pouet del Moro, a la vora del barranc del Ramer, que més avall passarà a denominar-se de la Font de l'Horta. Unes plantacions de tabac dutes a cap, no solament amb la finalitat d'obtenir uns ingressos

econòmics que compensaren la transformació de les finques per al conreu d'aquesta planta industrial, sinó adequats a l'objectiu marcat d'obtenir collites de 300 quilos de fulles per fanecada. Una producció que, d'acord amb la informació facilitada per l'article de *Las Provincias*, era, per a la propietat de Miguel Borja, que aleshores tenia les pitjors condicions edafològiques, de 10.000 fulles recol·lectades, de les quals 8.000 van ser classificades de primera qualitat.

Es va considerar que, en aquest indret de Benimarco creuat per l'assegador de la Torre i el camí de Calp, els bancals comptaven amb les condicions edafològiques i climàtiques adients per a la plantació de tabac, les quals, complementades amb totes les cures que els són necessàries, un adequat adobament de la terra amb el fem preparat a partir d'una base de posidònia (popularment coneguda com *alga*), i la possibilitat de fer ús del regadiu, almenys una vegada a la setmana, a partir de les sènies i pous de fonts amb que comptaven aquestes propietats, les plantes de tabac anaven a tenir un creixement ràpid i vigorós, la qual cosa possibilitaria la recol·lecció de tres talls anuals de les tabaqueres, amb fulles ben nodrides de saba abans de començar la seua maduració, que havia de ser lenta, contínua i completa en arribar l'hora de la collita, l'objectiu de la qual era produir fulles de primera classe, en la major proporció possible, fulles d'una longitud mitjana de setanta centímetres i cinc centímetres de distància entre nervi i nervi.

Les plantes, una vegada en el seu punt òptim, es collien senceres, com es pot observar en la imatge adjunta, tot i que també es podien arrencar fulles de tabac de manera separada una vegada

Zona tabaquera del municipi de Teulada

estaven madures. A fi d'iniciar el procés d'assecat, les fulles de tabac es traspassaven amb una agulla saquera, s'enfilaven i es posaven a eixugar, a partir d'un mètode d'assecat natural, penjades en un espai ben airejat i lleugerament assolat, a l'interior dels riurats, tot i que també se'n feia ús de la cambra de la casa de camp. No obstant això, es podia accelerar el procés d'eixugat de les fulles o de les plantes senceres de manera artificial, com ho duia a cap el colliter Vicent Vila, qui utilitzava l'estufa de la pansa com assecador de les plantes de tabac. Una vegada les plantes seques es procedia a la selecció de les fulles d'acord amb uns criteris de qualitat que els venien establerts. El preu de la collita de tabac es classificava segons la qualitat de les fulles que produïa la tabaquera, i a 1929 es pagava al voltant de dues pessetes el quilo, cosa que representa per a l'agricultor l'ingrés potencial de 600 pessetes per fanecada, en una època en què la lliura esterlina cotitzava aproximadament a 26,80 pessetes.

La producció tabaquera de Teulada, que segons les fonts orals que ens han informat, es destinava a l'embolcall de cigars purs, es comercialitzava, embalada en caixes de fusta, a través del port de Dénia, des d'on s'embarcava. I si bé no sabem

quin era el port de destí de la producció tabaquera teuladina, sabem que tenien a l'abast, per a la seua comercialització, les fàbriques de tabac que s'havien obert, a l'inici del segle XIX, a Alacant i a València, on s'elaborava, primer, tabac procedent de les colònies americanes i després de producció local, la qual s'havia impulsat especialment en finalitzar la I

Guerra Mundial i la Guerra del Rif.

El conreu del tabac a Teulada no va arribar a consolidar-se, no per manca de condicions naturals, o perquè ja no resultà remunerador, o per les fluctuacions del mercat a les quals està sotmesa la producció tabaquera, sinó per la conjuntura política. L'esclat de la guerra l'any 1936 va acabar amb la producció tabaquera a Teulada per imperatiu legal, i una vegada finalitzat el conflicte no es va poder recuperar la producció collitera de tabac a causa del monopoli fiscal concedit a *Tabacalera Española SA* l'any 1946 per a la gestió de les tasques del tabac. No obstant això, tot i que de manera testimonial, al terme de Teulada va continuar produint-se tabac, ara de manera clandestina, reduït a la plantació domèstica de 7, 8 o 10 plantes per al servei o consum personal, amb el perill de ser descoberts i sancionats pels agents del fisc que escorcollaven el territori on hi havia hagut plantacions tabaqueres.

Aquell intent de diversificació de la producció agrícola amb destí industrial se n'anà en orris, l'economia de la postguerra era de pura subsistència i l'única cosa que la salvà de la inanició va ser el monocultiu del raïm de moscatell, que passà de transformar-se en pansa per a l'exportació, a la seua comercialització en fresc amb destí principal al mercat de Barcelona. No obstant

això, la benignitat del clima i el paisatge, propiciària, a partir dels anys seixanta del segle XX, l'obertura del territori a una nova transformació de l'economia local, la del turisme de masses que anava a afectar tots els municipis de la franja litoral valenciana.

El colliter Juan Bertomeu, amb una planta de tabac acabada de segar a la seua finca de Benimarco (fotografia, Vicent Oller Bertomeu)

El municipi de Teulada, marginat del procés d'industrialització, ha estat presa del turisme i s'ha desenvolupat a partir del sector de la construcció i de les seues indústries aleatòries, cosa que ha integrat el veïnat en els hàbits de consum de la societat actual i el ruralisme essencial de la societat tradicional ha passat a millor vida. Ara bé, el preu que s'ha pagat és elevat perquè s'ha menyspreat l'atractiu que va fer vindre els estiuers i turistes a aquestes terres valencianes, el seu paisatge, que ara trobem farcit de construccions de tota mena, xalets, apartaments, hotels... i tenim un continu urbanitzat, un paisatge edificat. L'especulació del territori ha primat sobre el sentit comú.

El veïnat ha abandonat les inèrcies de la societat agrària tradicional; ja en el seu dia, la mecanització del camp va afavorir que els matxos i els carros foren substituïts pels tractors i les mules mecàniques, els llauradors van abandonar la in-

dumentària, les devocions i fins i tot, s'ha propiciat arrabassar amb la gastronomia pròpia, que ara es vol reimpulsar i posar en valor des d'una òptica de destí turístic. L'especulació ha propiciat, per una banda, la pujança econòmica, i per altra, el menyspreu pel paisatge, no solament el rural, sinó també l'urbà. I s'ha acabat, no solament amb molts costums i tradicions que en formaven part de l'atractiu turístic primigeni, sinó també amb algunes activitats econòmiques tradicionals, cosa que ha propiciat que moltes indústries hagen desaparegut o s'hagen hagut de refer al so de la nova economia, cosa que ha frenat la possibilitat de generar un procés de creixement industrial deslligat de les indústries aleatòries a la construcció. I tot i que els municipis litorals, i altres de segona línia, basen la seua riquesa en el "monocultiu econòmic del turisme", aquest, per sort, no ha aconseguit fer-ho tot pols i arrabassar amb alguns trets de la nostra identitat, que tot siga dit, està tocada de mort.

És veritat que el turisme aporta al territori que el rep ingressos molt elevats, però no genera riquesa, enriqueix les grans empreses, incrementa l'especulació i eleva els preus; crea molts llocs de treball i dinamitza altres sectors econòmics, però no crea ocupació, perquè els llocs de treball que genera són de poca qualificació i generalment estan mal remunerats; és per això que caldria, en el moment actual, donar més importància a altres sectors econòmics, i d'igual manera que en els anys 20 del segle passat aquells emprenedors van apostar pel tabac com un nou producte cap a on evolucionar, ara caldria afavorir nous projectes d'innovació i desenvolupament, i enfocar el turisme cap a un perfil de sostenibilitat, de major qualitat mediambiental i preservació del paisatge i la identitat cultural pròpia.

Teulada, escenari d'històries literàries

L. B.

La presència del nostre municipi en publicacions sol estar referida a obres de caràcter històric, geogràfic, religiós, etc., molt sovint des del prisma de la investigació. Poques voltes veiem les nostres terres o carrers com escenari d'històries de ficció. Però això s'ha esdevingut fins ara perquè entre 2017 i 2018 han vist la llum quatre obres literàries, on allò que es narra passa a llocs que ens són plenament familiars i amb els quals ens sentim plenament identificats.

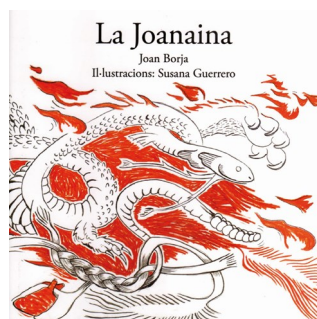
Pepa Guardiola, autora xabiènca de molta estima

per als teuladins, ens presenta en *Tomeu i la fada Joanaina* una història al voltant del nostre fantàstic personatge, que fa prodigis entre xiquets i xiquetes de Teulada que es troben en situació desesperada. Sempre la fada

acompleix els desitjos d'aquells que arriben fins als graons de l'església de Santa Caterina, sense girar-se per saber quin pes porten a l'esquena.

L'alteà Joan Borja, investigador incansable de

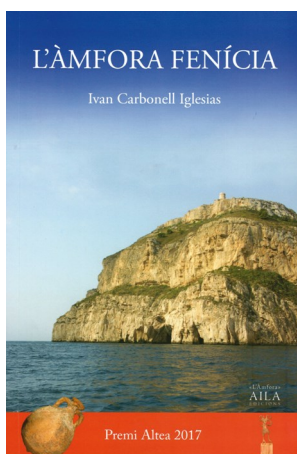

llegendes tradicionals, ens planteja en *La Joanaina* una faula diferent amb un personatge central que pot ser perfectament dels nostres dies. En aquest

cas la càrrega que porta a l'esquena és un sac ple de monstres i sers terribles que poden fer girar-se a qualsevol; però no, el protagonista tampoc es pertorba i aplega a la fi del recorregut amb la

consegüent recompensa de la fada. Dos històries fantàstiques en la ploma d'uns narradors de gran vàlua.

La tercera obra és *L'àmfora fenícia*, novel·la que

transcorre tot els temps per diversos llocs del terme: Teulada, Moraira, el Portet, la Font Santa, etc. Uns joves passen uns dies a un xalet del Portet i es voran immersos en diversos embolics i situacions compro-

meses: segrest, falsificacions arqueològiques, policies, ambient de festa i diversió etc. També apareixen, com quasi era d'esperar, la Joanaina i Sant Vicent, personatges que l'autor introdueix d'una manera especial en diferents moments.

L'última obra és la del teuladí Francisco Llobell

Quiles, autor d'*Amaruras y prodigios de una mujer única en su tiempo*, un recull de records de la seua infància, durant la qual recorre els carrers i places de Teulada i narra la història de la protagonista,

una dona única –diu l'autor– que va viure situacions molt desesperades en la seua família i en la societat del moment. De Cuba a Teulada i d'aquí a Barcelona, llocs on transcorre tota l'acció.

Vos recomanem la lectura d'aquests llibres.

Teresa Monfort (alumna de 4t ESO, IES Teulada, curs 2017-2018)

Als 16 anys d'edat Ocsana encara era una xica menuda de físic amb la seua vestimenta peculiar i uns ulls grans com la seua imaginació. Li agradava la ciència, i per això estudiava primer de batxiller científic. Sempre havia volgut estudiar astronomia, el món espacial la sorprenia, quan era menuda recorda gitar-se totes les nits d'estiu al seu jardí amb son pare veent les estrelles i preguntant-li per què estaven allí; ell sempre li deia que les estrelles que més ressaltaven eren els avis, i això mai ho havia entès, perquè ho deia si son pare era ateu i no creia en la existència de sers sobrenaturals. Son pare morí quan ella tenia 8 anys, una terrible malaltia acabà amb la vida de la persona que més s'estimava.

Un dia a classe de biologia, la professora proposà que els alumnes investigaren sobre les estrelles, per què estaven en l'univers. Podien triar dos opcions: l'explicació científica o una explicació més dogmàtica.

Aquella vesprada Ocsana es va quedar pensant tot el temps sobre quina explicació podria donar. Ella ja sabia l'explicació científica; les estrelles son motors de energia còsmica que produeixen calor etc. Però no sabia per què, però creia que hi havia alguna cosa més que una energia feta de gas i plasma la qual emet una lluminositat impressionant. En eixe moment pensà en el seu pare i va eixir fora al jardí, com feia totes aquelles nits d'estiu amb ell.

Estava una mica agobiada amb el treball i va tractar de mirar al cel i tranquil·litzar-se; en eixe moment es va adonar que hi havia un cel clar ple d'estrelles i allò més curiós va ser que especialment tres estrelles brillaven amb una lluminositat més forta que les demés, especialment una parpel·lejava i Ocsana es va quedar perplexa. Va tancar els ulls i els va tornar a obrir, aquelles tres estrelles ja no estaven. Va entrar dins de casa pensant que les havia perdut de vista o sim-

plement era massa tard i sols necessitava descansar.

Es va quedar tota la nit pensant. D'alguna manera la consolava saber si eixa mateixa estrella era son pare fent-li algun tipus de senyal però estava clar que si això ho comentava amb les seues amigues, la prendrien com una boja; per això, no va voler dir res a ningú, el dubte se'l quedava ella mateixa sense voler comentar-li-ho a ningú.

Al dia següent, després de classe, va voler preguntar-li a la seua mestra de biologia per què hi havia voltes que les estrelles reflectien més llum que altres i la professora li va dir que això és totalment normal, per la proximitat o simplement perquè unes son d'un major tamany que altres.

Ocsana va eixir de classe diferent a com eixia habitualment, una mica desil·lusionada. Des de que morí son pare no va tindre en qui recolzar-se, sa mare la va abandonar quan ella tenia 3 anys i no volia saber res d'ella, vivia amb la seua àvia que era la mare de sa mare i quan morí el seu pare l'àvia no va voler parlar mai de la situació, ni traure el tema en cap moment, era una etapa difícil i preferia oblidar-la.

Ocsana necessitava d'alguna manera recolzar-se en algú i sentir l'amor que son pare li donava quan era petita. Va eixir de nou al pati aquella nit, i va veure de nou a aquelles tres estrelles; com la nit d'abans una estrella amb una lluminositat fascinant, allò que més li sorprenia era que aquelles tres estrelles estaven situades de la mateixa manera que la nit d'abans. Per un moment Ocsana va sentir una presència al costat seu, pensava que era la seua àvia avisant-la per a que anara a sopar, però quan es va girar, es va adonar que no hi havia ningú, estava sola.

Va entrar de seguida a casa, i va fer com sempre, no dir res.

Una nit, abans d'anar-se'n a dormir, Ocsana mirà

per la tele un documental sobre uns astronautes que viatjaven a l'espai, sempre li havia agradat l'astronomia i vore gent que podia anar a l'espai la fascinava; per això aquella mateixa setmana se'n va anar sense dir res a ningú a una central de naus espacials que estava a les afores de la ciutat. I allí es va informar de quan seria el pròxim vol a l'espai. L'home li va dir que era impossible que ella anara a l'espai en eixe precís moment, era necessari primer de tot que fora major d'edat o almenys el consentiment dels seus pares o tutors; a més que ella era massa menuda, podria marejar-se o alguna cosa pitjor. Per tant Ocsana ja, descartant la possibilitat d'anar a l'espai, va decidir fer trampa i quan va veure que els astronautes

pujaven a la nau, per darrere se'n va endinsar.

La nau s'enlairà, ara no hi havia marxa enrere. Ja en la nau, amb el tratge espacial i amagada, no sabia com eixir; en aquella nau hi havia tres persones: dos homes, un aparentava ser més major que l'altre, i una xica més jove, no tindria més de trenta anys.

Ocsana es va decidir a eixir, i els tres se la van quedar mirant perplexos, sense paraules. La dona li va preguntar per què estava allí amb ells, ara no podien tornar a terra i ella li va explicar que la seua major il·lusió era estar dins d'una nau i veure l'espai.

Ja en l'espai es van adonar d'una cosa estranya, era un tipus de planeta color verd estrany que no

havien vist abans. Van intentar acostar-se i van poder aterrar allí i explorar-lo. Ocsana se'n va anar per la seua part a investigar-lo, quan de sobte una veu familiar cridava el seu nom. Ocsana va girar el cap i es va adonar d'un home gran i corpulent darrere d'ella. No podia creure allò que estava veient, era son pare.

Quan el va vore, es va alegrar moltíssim mentre li queien les llàgrimes li preguntava què feia allí i com estava viu. Ell no va dir res, només i va dir que no diguera res i que el seguira.

Se'n van anar a un lloc on hi havia molta gent, però ella no sabia qui eren, sols es recordava d'alguna cara però no li venien al cap qui podrien ser.

Son pare es va acostar a ella i li va dir: “Ocsana, és difícil de creure, però estàs al lloc dels morts; ací és on les persones es traslladen després de la seua mort. I estàs ací per alguna raó desconeguda que ni tu ni jo sabem”. Ocsana es va quedar perplexa, què havia fet ella per a estar allí? Ella sols s'havia endinsat dins d'una nau i havia seguit als tres astronautes que viatjaven a l'espai. De repent va sentir un mareig fort i es desmaià.

“pip pip pip”

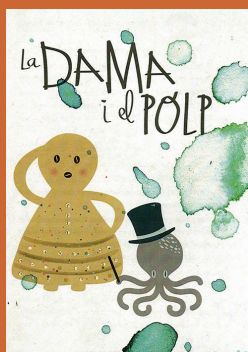
L'alarma de les set tocava com de costum, i

Ocsana que se sentia perduda, la va apagar amb una energia diferent a la habitual.

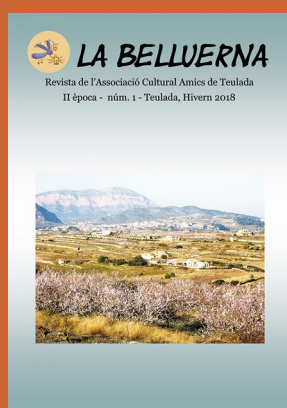
Es trobava al seu llit, a la seva habitació; tot havia sigut un malson o un son del que mai haguera volgut despertar.

(Dibuix de Maria Ivars Burrueco (alumna de l'IES Teulada, 2n ESO, curs 2018-2019).

L'ACAT ES MOU

Sant Blai—Dia de la Dama

La Belluerna, II, 1

Descobreix una obra. Art en Valor

Poemes en un nit d'estiu

III Mostra Curts de Moscatell

XXXV Festa del Moscatell

Postals de Teulada

